

IMPLEMENTACIÓ DE LA SESSIÓ PLENÀRIA EN L'ABP, UNA PROPOSTA GENERADA PELS ESTUDIANTS

Concepció Fuentes
Pumarola
concepcio.fuentes@udg.edu

David Ballester Ferrando
david.ballester@udg.edu

Josefina Patiño Masó
josefina.patino@udg.edu

Neus Brugada Motjé
neus.brugada@udg.edu

Jordi Doltra Centellas
jordi.doltra@udg.edu

Carme Arpí Miró
carme.arpi@ug.edu

Assumpció Picart Nogué
Asuncion.picart@udg.edu

Dolors Juvinyà Canal
dolors.juvinya@udg.edu

Universitat de Girona

Resum

Introducció:

En el marc de l'adaptació dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior i a partir del procés de Bolonya, a l'Escola d'Infermeria de la Universitat de Girona s'inicià el Pla Pilot dels Estudis de Grau en Infermeria durant el curs 2004/05.

Durant els anys 2005-2008 s'ha portat a terme la formació bàsica del professorat en metodologia d'Aprenentatge Basat en Problemes (ABP).

El curs 2006/07 s'inicià el treball d'innovació docent, on el 15% dels continguts de totes les assignatures troncales del Pla d'estudis vigent, es treballen de forma integrada amb metodologia ABP. En l'avaluació de la innovació introduïda es va posar de manifest que els estudiants preferien la metodologia docent ABP a la classe magistral, encara que els generava un cert grau d'inseguretat. Una de les propostes de millora que proposaren els estudiants, especialment els de segon curs, fou la de trobar un espai per posar en comú el treball fet entre els diferents grups i que aquest fos validat pels professors experts.

En aquest curs (2007/08) hem incorporat alguns elements nous com és la sessió plenària.

El propòsit de la introducció de la sessió plenària respon, principalment, a la intenció de clarificar i posar en comú els continguts treballats pels diferents grups en cada objectiu dels diferents casos, per tal de facilitar la comprensió dels mateixos als estudiants. Es tracta doncs d'una sessió conjunta de síntesi on cada grup exposa el treball fet al grup classe. El paper dels professors en aquesta sessió és validar els continguts treballats pels diferents grups.

Objectius:

Avaluar la metodologia docent ABP en els estudiants que cursen l'últim curs de l'estudi d'infermeria.

Conèixer la valoració de la sessió plenària en l'ABP per part dels estudiants de tercer curs.

Material i mètode:

La població d'estudi són les persones matriculades a assignatures de tercer curs que han realitzat el mòdul d'aprenentatge basat en problemes (N=70) en el

primer semestre del curs 2007-08. S'elabora una enquesta com a instrument d'avaluació per a l'alumne on s'analitza la incidència de l'ABP en l'aprenentatge de l'alumne, la preferència per ABP o classes magistrals i el temps de dedicació al treball autònom. Les variables categòriques es mostren en % i les numèriques en mitjana (DE).

Mitjançant la pregunta oberta: La sessió plenària ha suposat per mi..., es vol valorar la idoneïtat de la sessió plenària, la seva utilitat i la opinió al respecte de la mateixa.

La metodologia utilitzada és la combinació de l'anàlisi qualitativa i quantitativa. El procés de categorització i codificació de les dades en l'anàlisi qualitativa s'ha realitzat manualment.

Resultats:

Per al 46,4% dels alumnes, la metodologia de l'ABP ajuda a estructurar millor l'aprenentatge. El 45% afirmen que els permet adquirir noves estratègies d'aprenentatge. El 58% estan d'acord que els ajuda en la comprensió dels temes. Per al 67,6% els ajuda a integrar diferents coneixements i el 63,2% manifesten la utilitat pel seu aprenentatge. De forma general un 34,5% prefereixen l'ABP a les classes magistrals.

Cada alumne informa haver dedicat una mitjana de 11,49 hores (DE:9).

La opinió global dels estudiants pel què fa a la implementació de la sessió plenària en l'ABP, ha estat majoritàriament positiva (84,5%). Valoren positivament la primera sessió un 79% dels estudiants i pel què fa a la segona sessió un 90,6%.

Conclusions:

Tot i les reticències en un percentatge d'estudiants considerable, s'ha valorat positivament la implementació de la metodologia ABP.

La sessió plenària, és una activitat on es posen de manifest una sèrie de competències transversals com són: parlar en públic, organitzar un discurs coherent, estructurat i ser capaç de sintetitzar un treball; ha estat ben valorada per la majoria d'estudiants com a estratègia que els ha permès reforçar la seguretat dels seus aprenentatges, comprovar com tots els estudiants han participat i cohesionar el treball de grup.

Un dels aspectes febles que els estudiants assenyalaven en l'ABP, era la sensació de pèrdua de control que els representava estudiar pel seu compte uns continguts consensuats per ells mateixos, sense la participació activa (validació dels continguts) del professorat expert en la matèria.

La implementació de la sessió plenària, ha reduït certes resistències inicials en els estudiants, aquests s'han sentit escoltats i el que és més important **han augmentat la seva seguretat en els aprenentatges realitzats de manera autònoma.**

Introducció

En el marc de l'adaptació dels estudis universitaris a l'Espai Europeu d'Educació Superior i a partir del procés de Bolonya, a l'Escola d'Infermeria de la Universitat de Girona s'inicià el Pla Pilot dels Estudis de Grau en Infermeria durant el curs 2004/05. Davant el repte que això representava varem analitzar les metodologies que s'estaven utilitzant en el pla vigent. Es va crear la Comissió per l'Adaptació del Pla d'Estudis d'Infermeria en l'Espai Europeu d'Educació Superior

(CAPEI) amb la finalitat de buscar estratègies per adaptar els estudis d'acord amb el procés de Bolonya. Aquesta comissió està formada per tots els professors a temps complet i els professors responsables d'assignatures, un membre del Personal d'Administració i Serveis, i un representant dels estudiants.

La metodologia emprada aleshores en l'organització de la docència consistia en:

- **Classes expositives** d'acord amb els crèdits assignats amb tot el grup classe.
- **Seminaris i pràctiques d'aula** en grups de 25 estudiants com a màxim. En aquestes activitats es treballen continguts de l'assignatura mitjançant lectures, anàlisis i discussions d'articles o casos així com també a través del visionat de documentals i el seu posterior debat.
- **Pràctiques de laboratori**, en grups reduïts de fins a 12 persones. En aquestes activitats es posen a la pràctica diferents procediments que els estudiants hauran de dur a terme a la pràctica clínica.
- **Pràctiques clíniques**, aquestes es porten a terme en centres assistencials: hospitals, centres d'atenció primària i centres sociosanitaris. En aquestes pràctiques l'estudiant executa les habilitats i coneixements adquirits a l'aula i es demostren les actituds envers la relació amb els malalts amb el suport i seguiment d'un professor tutor.

Fins aquí ja portàvem a terme diferents estratègies formatives amb els estudiants d'acord a les orientacions derivades del procés de Bolonya però amb una gran presencialitat a les aules. És per això que es va valorar la possibilitat d'incloure en l'organització docent l'Aprenentatge Basat en problemes. La metodologia ABP o PBL (Problem Based Learning) (Barrows, Lyte i Butterworth, 2002; Boud i Feletti, 1997), pretén aconseguir una millora en els aprenentatges i en l'assoliment de competències transversals a partir de la participació activa dels estudiants, fomentant una major motivació i comprensió dels temes i afavorint l'autonomia i la capacitat de reflexió dels estudiants mitjançant la resolució d'un cas en el que s'integren diverses matèries curriculars. Per iniciar el projecte d'innovació docent amb la implementació de l'ABP fou necessària una formació prèvia per a tot el professorat sobre aquesta metodologia. Des del curs 2005/06 s'ha portat a terme la formació bàsica del professorat en metodologia ABP amb l'assessorament de la "Oficina de Educación y Ciencias de la Salud de la Universidad de la Frontera (Xile)", el suport de l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Girona i la col·laboració, entre d'altres de la Universitat Pompeu Fabra de Barcelona i l'Escola d'Infermeria de la Vall d'Hebrón de Barcelona adscrita a la Universitat Autònoma de Barcelona. Han estat un total de 50 hores de formació en aquest 3 últims anys i han participat un total de 23 professors, d'aquests el 58,2% corresponen a professors a temps complet i el 41,8% professors a temps parcial. També cinc professors han realitzat una estada formativa d'una setmana a la Universitat de la Frontera de Xile.

A la CAPEI es va acordar iniciar l'ABP en els tres cursos de la carrera i integrant les assignatures troncal i en cadascun dels semestres. Per iniciar aquesta experiència es va considerar oportú destinar un 15 % dels continguts de les diferents assignatures troncal del Pla d'Estudis vigent. Els professors implicats en

cada semestre i curs es va organitzar per treballar en equip i dissenyar els casos i Manuals del Tutor. Es va considerar com a molt important l'elaboració del Manual del Tutor com a element fonamental de treball per tal que tots els grups que treballen amb l'ABP tinguin un aprenentatge homogeni (Branda, 2001; Lonser, Abbot, Allen i Davidhivar, 2006). En total es van crear cinc equips de treball format per vuit professors coordinats per un d'ells.

Durant el curs 2006/07 s'inicià l'experiència. Després de la implementació de l'ABP, es va dur a terme una avaluació de la innovació introduïda on es va posar de manifest que els estudiants preferien la metodologia docent ABP a la classe magistral (65% a favor de l'ABP i 35% a favor de la classe magistral), encara que els generava un cert grau d'inseguretat. Una de les propostes de millora que proposaren els estudiants, especialment els de segon curs que només valoraven positivament l'ABP *versus* les classes magistrals en un 34,3%, fou la de trobar un espai per posar en comú el treball fet entre els diferents grups i que aquest fos validat pels professors experts.

En aquest curs (2007/08) hem continuat treballant en aquesta línia i en el cas concret de tercer curs tenint present l'avaluació i la valoració de la metodologia, així com les propostes de millora dels estudiants, s'han modificat els casos, s'ha introduït canvis en el sistema d'avaluació i s'han incorporat alguns elements nous com és la sessió plenària. Aquesta activitat, proposada a partir de l'experiència d'altres centres com el de l'estudi de la Universidad de la Frontera (de Temuco, Xile), reforça la feina feta pels estudiants i la posa en comú en tot el grup classe, de forma que es destaquen els objectius d'aprenentatge treballats per tots els grups, validant-ne els coneixements adquirits.

El que presentem a continuació és l'avaluació de la implantació de l'ABP en els estudiants de tercer curs (2007/08). L'avaluació de tota la metodologia és un dels elements claus en la implementació de l'ABP (Milligan, 1999; De Marco, Hayward i Lynch, 2002). Tot seguit donem a conèixer i valoració de la sessió plenària. Es tracta d'una sessió conjunta de síntesi on cada grup exposa el treball fet en la resolució d'alguns dels objectius dels casos treballats en l'ABP. El paper dels professors en aquesta sessió és validar els continguts treballats pels diferents grups.

Objectius

Els objectius d'aquest estudi són: Avaluar la metodologia docent ABP en els estudiants que cursen l'últim curs de l'estudi d'infermeria i conèixer la valoració de la sessió plenària en l'ABP per part dels estudiants de tercer curs.

Així doncs, el propòsit de la introducció de la sessió plenària, situada al final del treball dels casos amb metodologia ABP respon, principalment, a la intenció de clarificar i posar en comú els continguts treballats pels diferents grups en cada objectiu dels diferents casos treballats, per tal de facilitar la comprensió dels mateixos als estudiants.

Material i mètode

La població d'estudi són les persones matriculades a tercer curs que han realitzat el mòdul d'aprenentatge basat en problemes (N=70), que integra les assignatures troncal de Infermeria Comunitària III, Infermeria de l'Adult Mèdico-Quirúrgica III, Infermeria Materno-Infantil, Administració dels Serveis d'Infermeria i Infermeria Geriàtrica en el primer semestre del curs 2007-08. S'elabora una enquesta com a instrument d'avaluació per a l'alumne on s'analitza la incidència de l'ABP en l'aprenentatge de l'alumne, la preferència per ABP o classes magistrals i el temps de dedicació al treball autònom (Taula 1). Les variables categòriques es mostren en % i les numèriques en mitjana (DE).

També i mitjançant la pregunta oberta: *La sessió plenària ha suposat per mi...*, es vol valorar la idoneïtat de la sessió plenària, la seva utilitat i la opinió al respecte de la mateixa.

La metodologia utilitzada és la combinació de l'anàlisi qualitativa i quantitativa. El procés de categorització i codificació de les dades en l'anàlisi qualitativa s'ha realitzat manualment.

Taula 1: Instrument de valoració de la metodologia docent ABP

	Molt d'acord	D'acord	Ni d'acord ni en desacord	En desacord	Molt en desacord
LES TUTORIES D'ABP:					
M'han ajudat a estructurar millor l'aprenentatge					
M'han permès adquirir noves estratègies d'aprenentatge					
M'han ajudat en la comprensió dels temes					
M'han ajudat a integrar diferents coneixements a través dels casos					
M'han estat útils pel meu aprenentatge					
Hauries preferit classes magistrals en comptes de les tutories ABP?					
Per què?					
Quant de temps has dedicat a la preparació i estudi de l'activitat ABP fora de les tutories?					

Resultats

Per al 46,4% dels alumnes, la metodologia de l'ABP ajuda a estructurar millor l'aprenentatge, (Figura 1). El 45% afirmen que els permet adquirir noves estratègies d'aprenentatge (Figura 2). El 58% estan d'acord que els ajuda en la comprensió

dels temes (Figura 3). Per al 67,6% els ajuda a integrar diferents coneixements (Figura 4) i el 63,2% manifesten la seva utilitat pel seu aprenentatge (Figura 5). En la presentació dels resultats s'han agrupat els participants que han contestat *molt d'acord* i *d'acord* i els que han contestat *en desacord* i *molt en desacord*. De forma general un 34,5% prefereixen l'ABP a les classes magistrals (Figura 6) i quasi bé una tercera part (32%) ho justifiquen manifestant que l'ABP és una bona estratègia però que requereix massa temps de dedicació.

Figura 1: Distribució dels participants en relació a les respostes davant l'afirmació: les tutories ABP m'han ajudat a estructurar millor l'aprenentatge.

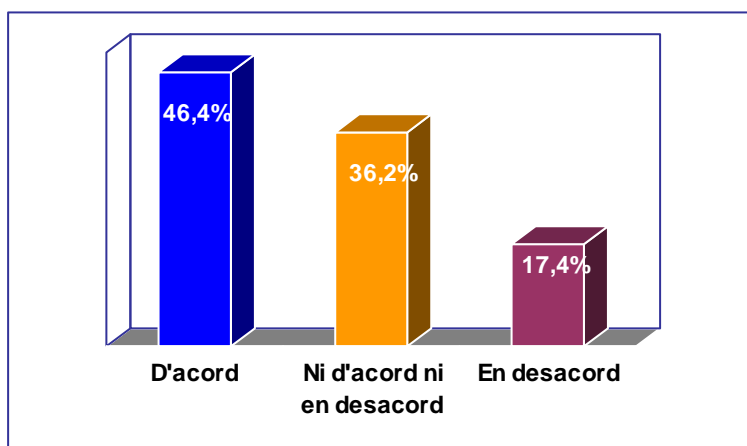

Figura 2: Distribució dels participants en relació a les respostes davant l'afirmació: les tutories ABP m'han permès adquirir noves estratègies d'aprenentatge.

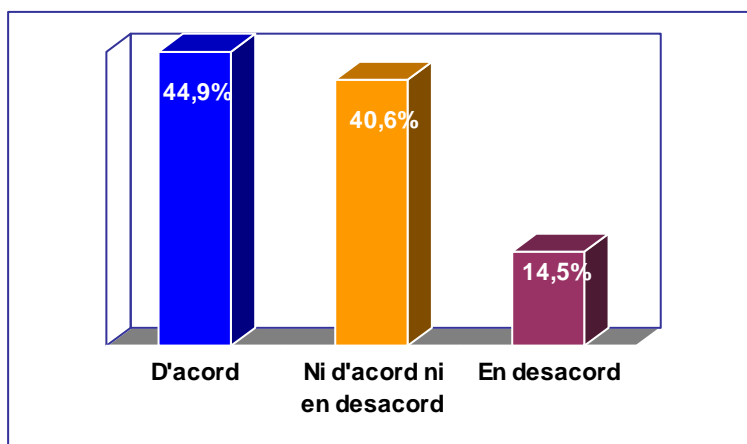

Figura 3: Distribució dels participants en relació a les respostes davant l'afirmació: *les tutories ABP m'han ajudat a la comprensió dels temes.*

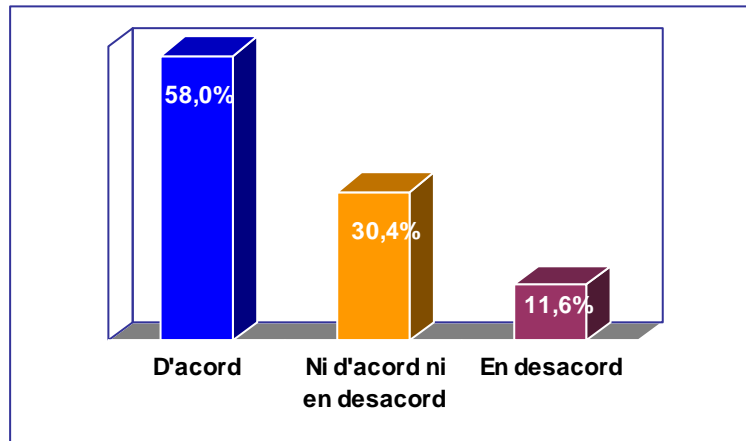

Figura 4: Distribució dels participants en relació a les respostes davant l'afirmació: *les tutories ABP m'han ajudat a integrar diferents coneixements a través dels casos.*

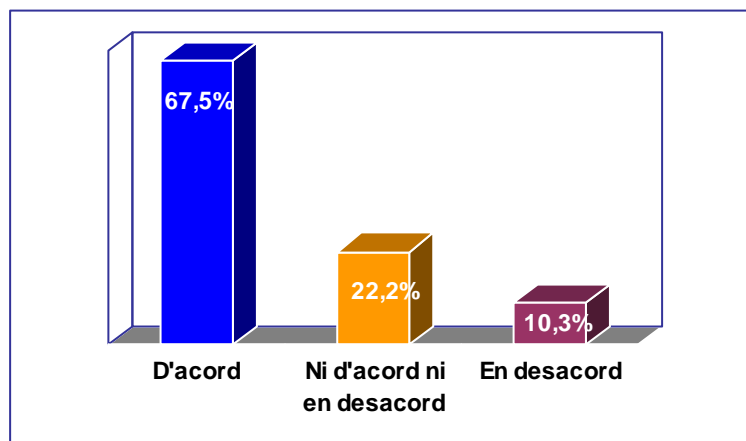

Figura 5: Distribució dels participants en relació a les respostes davant l'afirmació: *les tutories ABP m'han estat útils pel meu aprenentatge.*

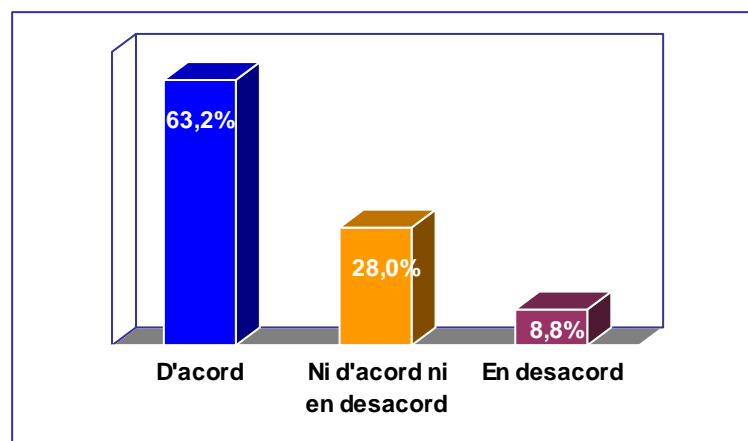
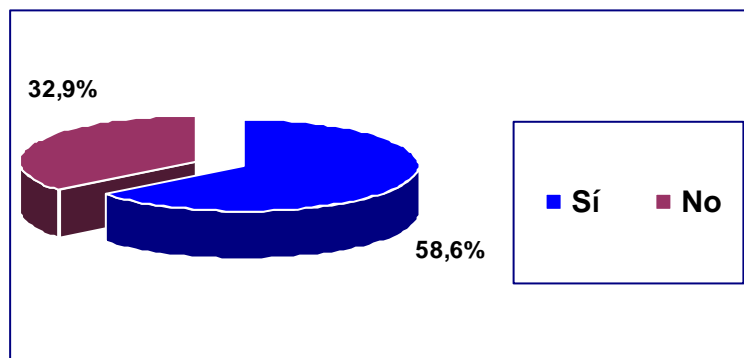

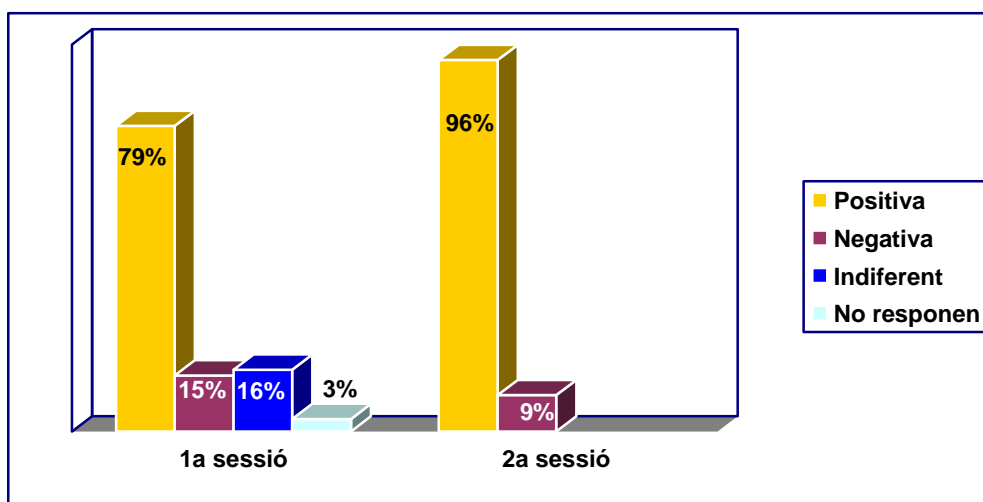
Figura 6: Distribució dels estudiants davant la pregunta: Hauries preferit classes magistrals en comptes de tutories ABP?

Cada estudiant informa haver dedicat una mitjana de 11,49 hores (DE:9) (mínim 3h, màxim 60h) al treball autònom de l'ABP.

En la valoració de la sessió plenària contesten la pregunta un total de 62 estudiants en la primera sessió plenària i 64 en la segona. La opinió global dels estudiants pel què fa a la implementació de la sessió plenària en l'ABP, ha estat majoritàriament positiva (84,5%). La valoració de la primera sessió ha estat positiva per a un 79% dels estudiants, negativa per a un 14,5%, indiferent per a un 1,6% i no responen el 3,2%. Pel què fa a la segona sessió un 90,6% la valoren positivament i un 9,4% negativament (Figura 7).

Figura 7: Opinió dels estudiants sobre la implementació de la sessió plenària en l'ABP.

Conclusions

Malgrat les dificultats inherents en qualsevol procés d'innovació, s'ha valorat positivament la implementació d'aquesta metodologia, tot i les reticències en un

percentatge d'estudiants considerable, produïdes en una elevada proporció de casos, no per la metodologia en sí, sinó per la sobrecàrrega de feina que els representa. Reconeixen que l'ABP els ha ajudat a millorar en comprensió dels temes, en integració de conceptes i assignatures, en adquisició de coneixements i que els ha estat útil. Això també es constatat per altres autors (Molina, García, Pedraz i Antón, 2003).

S'ha observat una important dispersió en el temps de treball autònom dedicat a l'ABP que caldrà tenir en compte en la planificació del proper curs així com una revisió del instrument avaluador.

La implementació de la sessió plenària ha estat una millora que s'ha dut a terme durant el curs 2007-08, a partir de l'avaluació que es va realitzar durant el curs 2006-07 en la implementació de l'aprenentatge basat en problemes. Sens dubte, aquesta innovació ha estat ben valorada per la majoria d'estudiants (84,5%), que ha aconseguit millorar la seguretat d'aquests quant a la validesa dels continguts apresos.

La sessió plenària, és una activitat on es posen de manifest una sèrie de competències transversals com són: parlar en públic, organitzar un discurs coherent, estructurat i ser capaç de sintetitzar un treball; ha estat ben valorada per la majoria d'estudiants com a estratègia que els ha permès reforçar la seguretat dels seus aprenentatges, comprovar que tots els estudiants han participat i cohesionar el treball de grup.

Un dels aspectes febles que els estudiants assenyalen en l'ABP, és la sensació de pèrdua de control que els representa estudiar pel seu compte uns continguts consensuats per ells mateixos, sense la participació activa (impartició i validació dels continguts) del professorat expert en la matèria.

La implementació de metodologies docents més participatives, a vegades poden produir certes resistències en el professorat i estudiants, però alhora poden també generar noves dinàmiques entre aquests que permetin avançar en el procés d'ensenyament-aprenentatge. El fet de dur a terme la proposta d'ABP integrat, en la què professors de diverses assignatures han hagut de treballar plegats, ha significat un increment de dedicació important tant pels estudiants com pels professors però també un benefici que s'observa principalment en la millora del treball en equip del centre.

D'altra banda, cal destacar que en el proper curs pretenem millorar la sessió plenària, especificant als estudiants com es valorarà i quins aspectes es tindran en compte en aquesta valoració.

En aquests tipus d'innovacions docents cal escoltar els estudiants i valorar objectivament les seves demandes, per tal de poder-hi donar resposta de la millor manera possible. Creiem que la implementació de la sessió plenària, ha reduït certes resistències inicials en els estudiants, aquests s'han sentit escoltats i el que és més

important **han augmentat la seva seguretat en els aprenentatges realitzats de manera autònoma.**

Bibliografia

Barrows EJ., Lyte G., Butterworth T. (2002). An evaluation of problem-based learning in a nursing theory and practice module. *Nurse Education in Practice* Vol. 2, pp.: 55-62.

Boud D. i Feletti GI. (Eds) (1997). *The Challenges of Problem-Based Learning*, second ed. Kogan Page Ltd., London.

Branda L. (2001). Aprendizaje basado en problemas, centrado en el estudiante. En: *Apuntes para un cambio curricular en Argentina. Jornadas de Cambio Curricular de Medicina de la Universidad de Buenos Aires: Organización Panamericana de la Salud* pp.:79-101.

De Marco R., Hayward L. i Lynch M. (2002). Nursing students' experiences with and strategic approaches to case-based instruction: a replication and comparison study between two disciplines (Electronic version)*Journal of Nursing Education* Vol. 41 nº4, pp.:165-175.

Lonser VM., Abbot R., Allen K i Davidhivar R. (2006). Implementation of problembased learning in a final semester comprehensive nursing course. *Health Care Manage (Frederick)* Vol. 25 nº2, pp.:184-93.

Milligan F. (1999). Beyond the rethoric of problem-based learning: emancipating limits and links with andragogy. *Nurse Education Today* Vol. 19 pp.: 548-555.

Molina Ortiz JA., García González A., Pedraz Marcos A. i Antón Nardiz MV. (2003). Aprendizaje basado en Problemas: una alternativa al método tradicional. *Revista de la Red Estatal de Docencia Universitaria*. Vol. 3 nº 2, pp.: 79-85.

Qüestions i/o consideracions per al debat

- Els estudiants sortiran més ben formats amb aquesta metodologia?
- És l'ABP una millor estratègia pedagògica que la classe magistral?
- Quines competències s'aconsegueixen treballant amb l'ABP i que no es faciliten en altres metodologies?
- Quines millores s'han aconseguit amb la sessió plenària?
- La introducció de la sessió plenària pot arribar a convertir-se en una repetició del que ja s'ha treballat amb anterioritat en petit grup?
- La metodologia ABP millorarà el treball cooperatiu dels professors i afavorirà a tenir una visió més integral dels diferents continguts i matèries que es donen en l'estudi?